

Etyemez bölgesinde işçi Sigortaları Kurumu tarafından bir hastahane inşası için yapılan inşaat esnasında II. ve III. asırlara ait bazı S.tele funeraire'lere rastlanmıştır (Resim: 1). Fakat inşaat 1957 yılı sonbaharında denize doğru genişlediği zaman, eski Etyemez Tekkesinin hemen yanında bir ufak Şapel'in bir yan duvarı ve Absid'i ve bunun altındaki ufuk bir Crype ve buna bağlı, üstü tonozlu bir yol meydana çıkarılmıştır. Şapel'in Absid'inde bir Ste. Vierge Frosko'su mevcuttu. Bu Fresko Ayasofya Müzesine nakledilmiştir. Fakat müzenin bütün alakasına rağmen, burada böyle bir esere tesadüd' edileceği mütehlhitler tarafından bilinmediği için, buldozerlerin çalışmaları esnasında, bu tonozlu yola bağlı olan ve bir Osteophyllo olması muhtemel bulunan bir ufak bina tahrip edilmiştir (Resim: 2).

1 - Chapelle ve Crypte:

Şapel, kalıntılara nazaran 6 m. uzunluğunda ve 2,5 m. kadar genişliğinde idi. Bizans mimarı tarzına uygun olarak 30X30X4 eb'adında tuğlalardan yapılmıştı. Tuğlalar üzerinde:

HNHHAAYAA, INFHAI€ KAAAH,
INBAIIOAS

damgası mevcuttu. KuUamlan harç yine renkli ve büyük tuğla kırıntılı idi.

Absid, 1,50 m. kadar yüksekliğinde ve 1,40 m. genişliğinde idi. Absid'in zeminden 20 cm. kadar yükseklikte olan kısmı, koyu kiremitli bir boya ile boyanmış idi. Bundan sonra Fresko başlıyordu.

Crypte, Chapelle'in Absid'in altındaki s, hayı işgal ediyordu. Büyüklüğü 2X2 m. kadardı ve içi famamiyle boştu.

2 - Fresko'lar:

Şapel'in absid'inde birbiri üzerine yapılmış iki Fresko vardı (Resim: 3).

Birinci deVir Fresko'su: Blacherniotissa tipi bir Meryem tasviri idi.

Meryem'in çehresi gayet güzel bir kadın çehresi olarak resmedilmiş ve geleceğe muvafık olarak mavi bir morphion giymiş olarak gösterilmişti. Göğsünde bir madalyon içinde beyaz elbise giymiş çocuk İsa vardı. Fakat burada bir şapel olduğu bilinmediği için, arkadan gelerek yapılan çalışmalar esnasında İsa'nın resminin bir kısmı tahrip edilmişti. Onun için, İsa'nın yalnız başında,ki hale ile vücudunun sol omuzları kalmıştır.

Ste. Vierge'in başının solunda MP monogramı ve bunun altında, Ykata yazısı vardır. Fakat bu yazının - başın sağında bulunması lazımgelen, fakat ikinci Fresko'nun sıvası ile kapalı bulunan - mukabil mevcut olmadığından, bu yazının manasının anlaşılması kabil olmamıştır (1). Yazı koyu kiremidi zemin üzerine siyah olarak yazılmıştı (Resim: 4-5).

ikinci de-vir F1-esko'su:

Birinci Fresko eskmiş ve zamanın arzmna uyar bir şekilde olmadığından, veyahut Ste. Vierge başka bir şekilde resmedilmek istendiğinden üzeri bir sıva tabakası ile örtülmüş ve üzerine yeni bir Fresko yapılmıştır. Bu fresko kalıntılara nazaran, eskisinden daha yukardan başlıyor ve iki melek arasında: Ste. Vierge'i gösteriyordu. Fakat zamanın tesiri ile yukarı kısımlar düşmüş ve resimde yalnız Meryem'in çenesi, boynu, omuzları ve elbisesinin bir kısmı, meleklerin başları görülmektedir. Bu fresko'da yazı yoktur. Ve resimde görüldüğü gibi, daha alt kısımdaki sıvalar düşmüş, bu sayede daha eski bir devre ait olan birinci fresko'nun bir kısmı

(1) Sofya Arkeoloji Müzesinde rM'0Y XIV. asra ait bir Icone üzerinde H KATA yazısı mevcuttur. Fresko üzerindeki l<D>VF yazı başlangıçta (Y) yerine (H) olmak üzere bu yazıya benzemektedir.

meydana çıkmıştır. Bu yüzden, ikinci fresko'nun hangi stilde yapılmış olduğunun tesbiti kabil olamamıştır.

Absid'in inşa tekniği, bunun Orta Bizans çağında yapıldığını göstermektedir. Fresko'lara gelince, alt tabakada bulunup birinci devre ait fresko, XII. asra, üstteki ise XIV. yüzyıla ait olmalıdır (Resim: 6).

Absid'in hemen önünde, 55 cm. uzunluğunda, 19 cm. yüksekliğinde ve 12 cm. eninde bir mermer üzerinde AN TOVWV AN TAIIE.6 WKAC MOI yazısı bulunmuştur. Incil'den alınmış olan bu parçayı havibü inscriptionun bu şapele ait olması çok muhtemeldir (Resim: 7).

Üstü tonozlu yol: Bunun iki metre kadar olan kısmı görülebilmış idi. Muhtemelen Crypte ile Ostcophylakion arasını bağlıyordu. Yüksekliği 1,75 m., genişliği, 1,20 m. idi. Zemin ve yan duvarlar, kefeki taşından yapılmış, üzeri tuğla tonozla örülmüştü. Yol zemininin iki yan tarafında mermerden yapılmış 12 cm. genişliğinde bir mermer şerit vardı. Yan duvarlar üzerinde, birbirlerine mütenazır vaziyette olmayan, biri sağda, diğeri solda yapılmış niş'ler vardı. Bu üstü örtülü yolun kuzey duvarının dışımda yapılmış bir nişte insitu kefeki taşından yapılmış boş bir kutu bulunmuştur. Bu kutu, 18X14X11,5 eb'adında idi ve iyi bir işçilik eseri değildi (Resim: 8).

Kapalı yolun üstünde bulunan tonoz inşaatında kullanılan tuğlalar ve harç, şapel'in inşasında kullanılanın aynı olduğuna göre, aynı devirde yapılmış olması lazımgelmektedir.

:Steephylakion - Şapel'in 18 m. kadar doğusunda bulunuyordu. Çabuk tahrip edildiği için, görülememiş, yalnız bir mühendis hatırında kalanlara göre çizdiği basit bir kroki ve orada çalışmış ustaların ifadelerinin karşılaştırılması ile şu netice çıkarılmıştır:

Binaya, Tekke (Güney) tarafından altı ayak bir merdivenle iniliyordu. Merdivenin tam karşısında güneye doğru cephe veren bir Autel vardı (Resim: 9). Yüksekliği, 1,60 m. kadardı. Bu otelin absidi sarıl boyanmış idi ve ortasında bir haç vardı.

Bu otel, beyaz mermerlerden bir konsola dayanıyordu. Bu konsolun sağ tarafında, bir taş kutu (bir röliker) vardı. Bu kutu (Resim: 8) dekinin aynı idi. Bu konsol, bir yazıhane şeklinde, ortası boş, iki tarafı dolu bir ayağa istinat ediyordu. Bu ayakların ön tarafında, Üzerlerinde birer Bizans salibi bulunan birer mermer levha vardı. Doğudan gelen bir su mecrası, otelin hemen önünden geçiyordu. Otelin sol tarafı muhtemelen kapalı yol ile irtibatlı idi. Doğru tarafında ise, 2,5 m. genişliğinde bir oda, bunun cenup duvarı üzerinde 1 m. kadar uzunluğunda içi boş mermer bir kutu vardı. Üzerinde bir salıp veya yazı yoktu. Su yolu bu odadan geçerek doğuda bulunan bir kuyuya kadar devam ediyordu. Bu kuyu, vaktiyle belki bir menba iken Osmanlı devrinde toprağın yükselmesi ile aşağıda kalmış ve sonradan ağzı örülerek bir kuyu haline getirilmiş idi.

Bulunan diğer eşya:

1 - Bu mıntıkada, hastahane inşaatının önünde henüz kazılmamış toprak yığını içinde, muhtelif renklere mozayik kılıpleri bulunmuştur.

2 - Bilhassa Şapel civarında 11. ve 12. sıralara ait bol keramik bulunmuştur.

3 - Osteophylakion'un 20 m. kadar kuzeyinde, şimdi hastahane binalarının işgal ettiği sahada 1956 yılında III. asra ait basit mezar stelleri bulunmuştur (Resim: 1).

4 - Yine bu mıntıkada üzeri dam şeklinde taştan örülmüş basit mezarlara rastlanmış, içinden kemikler ve Gözyaşı şişeleri çıkmıştır.

5 - Yine hastahane binasının en batı ucunda kazılmamış olan toprağın içinde ve zemin seviyesinden 1,5 m. kadar aşağıda kısmen meydana çıkmış, köf eki taşından yapılmış çok basit bir sarkofaj bulunmuştur.

•Bundan önce bulunan bunun aynı bir sarkofaj içinde bir kafa taşı bulunmuş ve inşaatla ilgililer, bunu Üniversite Antropoloji Kürsüsü Profesörlüğüne vermişlerdir.

Costantinopolis şehrinin mezarlık sa-

ETYEMEZ'DE BULUNAN BİR STE. VIERGE FRESKOSU

---

hasının, şehrin surlarının civarında olduğunu biliyoruz. Şehrin muhtelif yerlerinde yapılan kazılar esnasında hemen her tarafta böyle mezarlıklara tsadüf edilmiştir. Etyemez Tekkesi civarında yapılan kazıda, mezarlıkların bir kısmının bu mntakada olduğunu göstermiştir.

Chapel,le funeraire'in kuzey duvarından ayrılan 1,35 kalınlıkta olan duvarın mahiyetini ve imtidadını anlamak kabili olamamıştır. Bundan dolayı bunun münferit bir şapel mi, yoksa yanındaki daha büyük bir kilisenin yan şapeli mi olduğu hakkında bir neticeye varmak mümkün değildir.

Etyemez Tekkesi, Mehmet Ziya bey tarafından yanlış olarak Dius manastırı olarak kabul edilmişti (2).

Halbuki R. Janin haklı olarak bu manastırın Lygos vadisinde veya bu vadinin batı yamaçlarında arınması lazımgeldiğini ileri sürmektedir (3). Bu mntakada mevcut St. Irenarque kilisesinin biraz daha kuzeyde, St. Emilien kilisesini, Kons - .

---

(2) M. Ziya - İstanbul ve Boğaziçi, S. 51 ve 515.

(3) R. Jahin ES EGLISES ET LES MONASTERES.

tantin kara surları üzerindeki aynı isimli kapı civarında, İstanbul'un en eski kilise - lerinden biri olan Theotokos tis Rhabdos kilisesini daha batıda aramak la ım- gelmektedir (4).

İstanbul'da yapılan neşriyat arasında,

. Dr. Paspati'nin Byzantınai Melete'inde burada va:ktiyle bir hıristiyan manastırının olduğu yazılı ise de, kendisi tarafından verilen malumata nazaran, bu manastır Langa'dan Samatya'ya giden yolun solun - da, denizle bu yol arasında idi (5). Kendi- sinin bu manastır hakkında verdiği ma - Hı.mat da biraz müphemdir. Ve "Bizanslı - lar zamanında Etyemez Manastırı Mov Twv Otu e oıpa 'ov diye isimlendiril- di." demekle iktifa etmiştir. Skarlaros Byzantios'da da bir malumat yoktur. Hadıka'- da, bu tekkenin, bir kiliseden münkalip ol- duğu yazılıdır.

Bütün bunlar, bu şapel'in maliyeti hakkında bizi tenvir edecek malumatı vermemektedir. 19,58 de yapılacak inşaat es - nasında muhtemelen ıbu hususları aydınla- tacak eserler bulunabilecektir.

(4) Paspati - Byzantınai Melete S. 397.

(5) Feridun Dirimtekin - Marmara Sur- ları - S. 46, not. 34 .

(6) Radika. 1, S. 32, 22.